

Конспект уроку з української мови 5 клас: КОРИНЬ СЛОВА. СПІЛЬНОКОРЕНЕВІ СЛОВА

Мета: повторити й поглибити знання учнів про корінь і спільнокореневі слова, сприяти зміцненню навичок їх добору і виділення; формувати загальнопізнавальні вміння знаходити корінь слова і добирати споріднені слова; розвивати творчі вміння використання спільнокореневих слів під час створення монологічних та діалогічних висловлювань; за допомогою мовленнєво-комунікативного дидактичного матеріалу виховувати повагу до народних звичаїв і повір'їв та любов до природи.

Внутрішньопредметні зв'язки:

Лексикологія і фразеологія: засвоєння нових слів (у тому числі й власне українських).

Культура мовлення і стилістика: засвоєння складних випадків слововживання.

Тип уроку: урок формування практичних умінь і навичок (урок-практикум).

ХІД УРОКУ

Організаційний момент

Повідомлення теми й мети уроку, усвідомлення її учнями. Мотивація навчальної діяльності

Генералізація знань учнів (відтворення теоретичних відомостей, застосування яких буде потрібним на уроці)

Творче спостереження над мовним матеріалом

Прослухати текст. Пояснити заголовок. Доповнити висловлювання власною інформацією про конвалію.

ЦАРІВНА КВІТІВ Чарівна окраса наших лісів і дібров — конвалія. Її ніжнопахучі білі..звіночки втілюють у собі радощі в..сни. Вона є однією з улюблених ра..ніх квіток. Їй присвятили поетичні рядки Михайло Лермонтов, Леся Українка, Олександр Купрін та інші.

«Царівною квітів я визнаю конвалію»,— писав Петро Ілліч Чайковський. А скільки казок, легенд, повір'їв та міфів складено про цю невелику квітку!

Українська ботанічна назва — «конвалія звичайна» походить від латинської назви «конвалія маяліс», яку можна п..р..класти так: «лілія долин, травнева».

Конвалія ці..на лікарська рослина. Ліки, виготовлені з неї, поліпшують діяльність серця та кровообіг, діють як загальний заспокійливий засіб.

Збирають квіти й траву в період цвітіння, тобто в травні-червні. Стебла зрізують ножами або серпами, залишаючи в гніздах частину рослин.

Великої шкоди запасам цієї лікарської рослини завдають ті, хто зриває і квіти, і її листя.

При цьому дуже ушкоджується кореневище і може загинути вся сім'я конвалій. А деякі «любителі» природи саме так «заготовляють» цю дорого ці..ну квітку.

Юні друзі природи! Бережіть красуню-конвалію! Пильнуйте, щоб її не винищували в лісах (З журналу).

Дати відповіді на запитання:

Як виглядає конвалія?

Хто присвятив поетичні рядки цій квітці?

Як перекладається назва квітки з латинської мови?

Яку користь приносить конвалія людям?

Коли і як необхідно заготовляти квіти й траву цієї рослини?

Чи може людина завдати шкоди квітці?

Чому конвалію називають «царівною квітів»?

До слів юний і лікарський дібрати спільнокореневі слова.

Пояснити написання слів з пропущеними літерами.

Виконання практичних завдань творчого характеру

Пояснювальне письмо з творчим завданням

Переписати. З'ясувати, чи є слова у кожній групі спільні за лексичним значенням?

Весна, веснянка, веснообранка, веснувати, веснянкуватий; дерево, деревонасадження, дереворіз, деревообробник, дерев'яний; квітка, квіткар, квітковий, квіткогриз, квітник.

Виділити у словах основу й корінь.

Із словами дереворіз, квіткар, веснообранка скласти речення. Пояснити значення цих слів.

Робота над зв'язним висловлюванням

Прочитати текст. Переказати його. Визначити стиль і тип мовлення. Життя квітів навесні починається з пролісків. Пролісок — квітка ніжна, але смілива й нетерпляча. Ще не зійде сніг, а вже крізь весняну ніздрювату снігольдову скоринку пнеться цупкий паросток. Сьогодні це біло-жовтуватий хвостик, завтра це біло-зелена гостриця, післязавтра це вже довгий зелений листок з тоненькою стрілкою всередині. Ще за день брунька на кінці стрілочки розквітає враз твердою білою кашкою. І квітів визоріє так густо, що земля знову стає біла від рясного холодного цвіту.

І негайно завітковує ряст. Це вже весна. Квіти рясту — фіалкові, теплі і сонячні. І хоча тіло квітки ще тверде, напружене, готове до опертя холоду і негоди — її дух вже ніжний, теплий, весняний. Вона вже пахне (Ю. Смолич).

Знайти і виписати спільнокореневі слова.

До слів життя і цвіт дібрати спільнокореневі слова.

Конструювання нових слів

Використовуючи корені рад, лук, лис, кур, рік, утворити різні за лексичним значенням слова. Пояснити їхнє значення за допомогою тлумачного словника.

Вибірковий диктант

Виписати слова, в яких корінь стоїть на початку слова. Виділити в них основу і закінчення.

Сад, зацвітає, квіти, посадити, квітник, писати, напис, садовий.

Робота з текстом

Прочитати речення. Чи можна їх назвати текстом? Чому? До якої значущої частини слова належать виділені букви? Аргументувати свою думку. На Закарпатті ткали коротенькі рушники і декорували лише на одному кінці. Такі рушники називали «грядкові», бо їх вішали на грядку (жердку) — декорованим кінцем до виду (І. Гончар).

Знайти спільнокореневі слова. Визначити корінь.

Як називається частина України, що по цей бік Карпат? Якою значущою частиною слова Закарпаття відрізняється від слова, названого вами?

Навчальне аудіювання

Прочитати текст мовчки. Що нового ви дізналися? Дати визначення слову врахмани.

Не всякому українцеві відоме слово рахманний. Слово рахманний залетіло в нашу мову з

давньої візантійської легенди про міфічних людей — врахманів. Врахмани — жителі далекої казкової країни. Вони не знають ні заліза, ні золота, ні срібла, ні вогню — нічого. І проте врахмани — найщасливіші люди на землі. Через їхню країну протікає річка. На одному березі її живуть чоловіки, на другому — жінки. Вони проводять своє життя у всіляких веселощах. Живляться врахмани фруктами і слодкою водою. Вони завжди задоволені (Нар. творчість).

Виписати виділені слова. Дібрати спільнокореневі й виділити корінь.

Пояснити орфограми.

Систематизація й узагальнення знань

Чи завжди співзвучні слова є спільнокореневими? Навести приклади.

Чим відрізняється формотворення від словотворення?

Підсумок уроку

Домашнє завдання

Скласти й записати казку про корінь та спільнокореневі слова (визначити головних героїв, використати діалог).